

Wat zijn de laatste inzichten in de relatie veehouderij en gezondheid?

Dick Heederik

IRAS Universiteit Utrecht

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Universiteit Utrecht

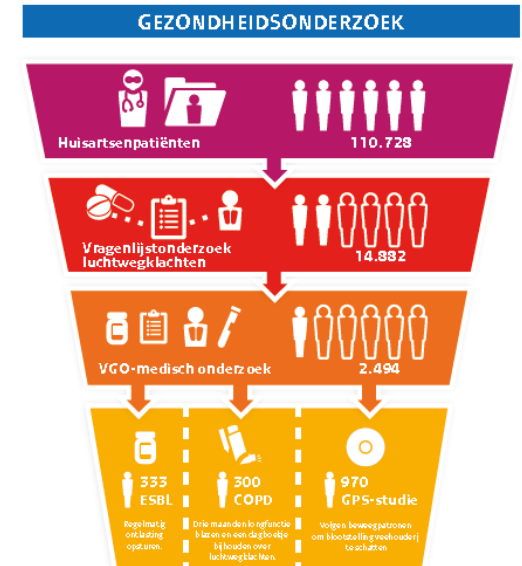

WAGENINGEN UR
For quality of life

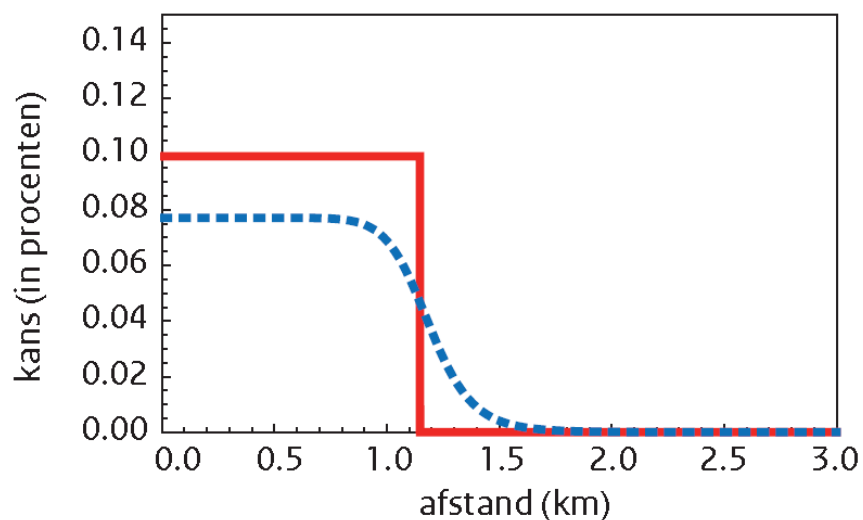

VGO studie

- Geen aanwijzingen voor meer ziekte door zoönoseverwekkers of antibiotica-resistente micro-organismen (hepatitus e, Q-koorts, C. diff, MRSA, ESBL)
- Minder allergie
- Meer longontstekingen rond pluimveebedrijven
- Meer exacerbaties bij COPD-patiënten
- Verminderde longfunctie
- Verhoogde blootstelling aan componenten afkomstig van veehouderijen

VGO studie: meer longontstekingen

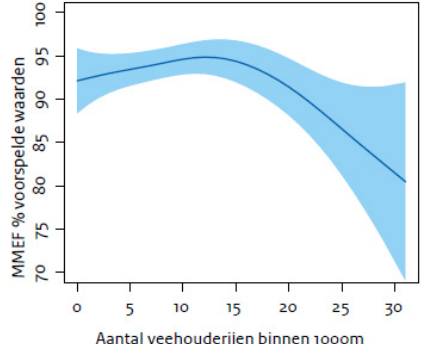
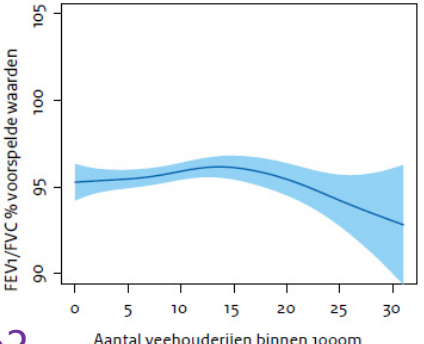
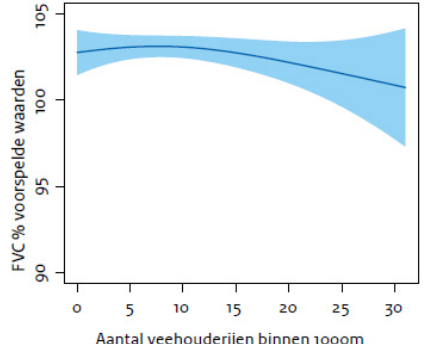
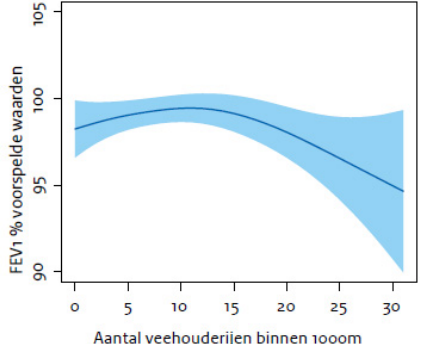
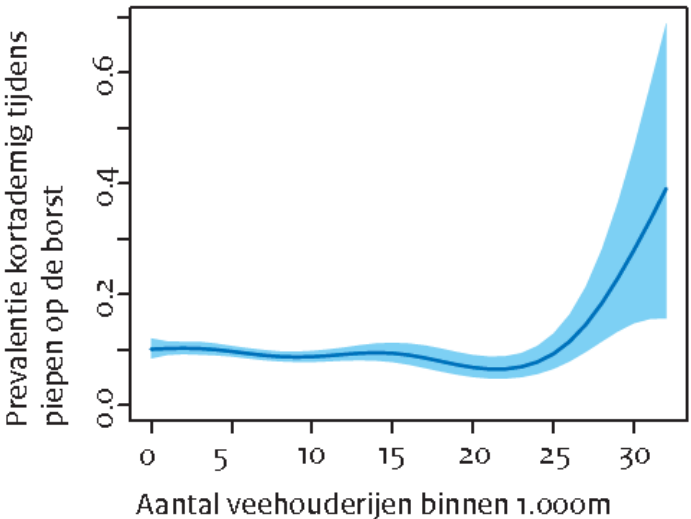

Spatiële kernel berekend op basis van huisartsengegevens voor 2009 in het IVG-gebied voor de diagnose pneumonie in relatie tot afstand van een pluimveebedrijf (rood: best-fit model, blauw gestipt: meest gelijkmatig verlopend risico-model dat de data nog kan fitten)

- Meer longontstekingen rond pluimveebedrijven evenals in IVG-studie
- Pathogeen of fijnstof/ endotoxine (verminderde afweer)?
- Circa 150 vermijdbare gevallen per jaar (~10%) in VGO gebied

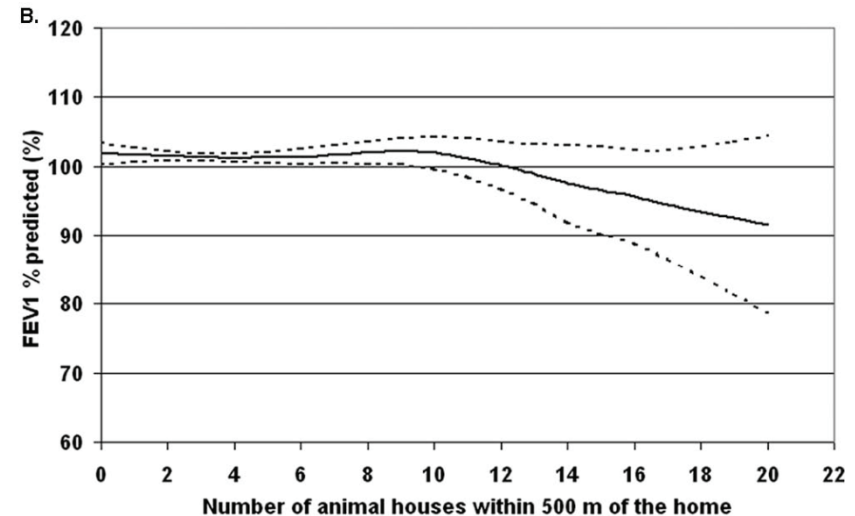
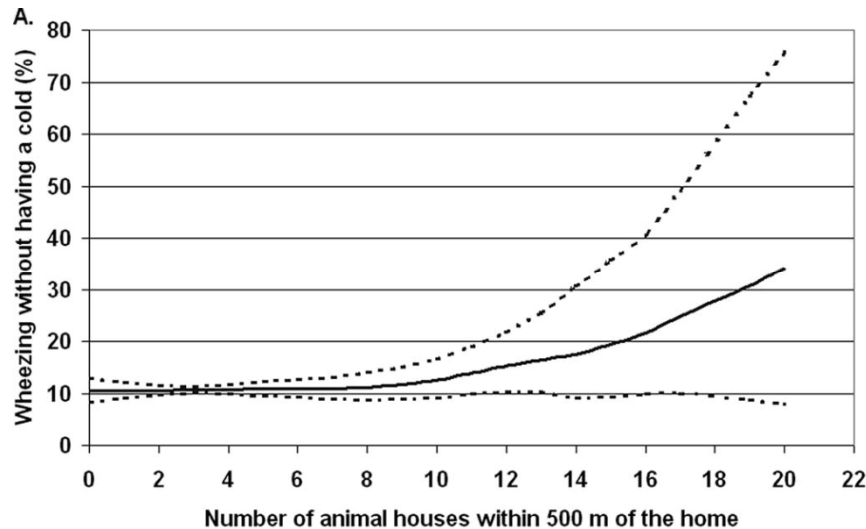

VGO studie: verminderde longfunctie 1

- Veehouderij dichtheid en longfunctie
- Veroorzaakt door fijnstof en endotoxine?
  - Lokaal effect

Veehouderijen en gezondheid van de luchtwegen van omwonenden in Duitsland (Radon et al., Epidemiology 2007)

- ongeveer 7000 deelnemers vragenlijst onderzoek, 1500 deelnemers medisch onderzoek (Neder-Saksen, Duitsland)
- Endotoxine niveaus nabij woningen 0,7-23 EU/m³ over 24 uur (Schulze et al., 2006)

Associaties tussen bioaerosolen van veehouderij bedrijven en astma bij kinderen (Hoopmann et al. Gesundheitswesen 2006)

Relatie tussen emissie gemodelleerde endotoxine concentratie en astma symptomen bij 3867 5-6 jaar oude kinderen in Neder-Saksen, Duitsland

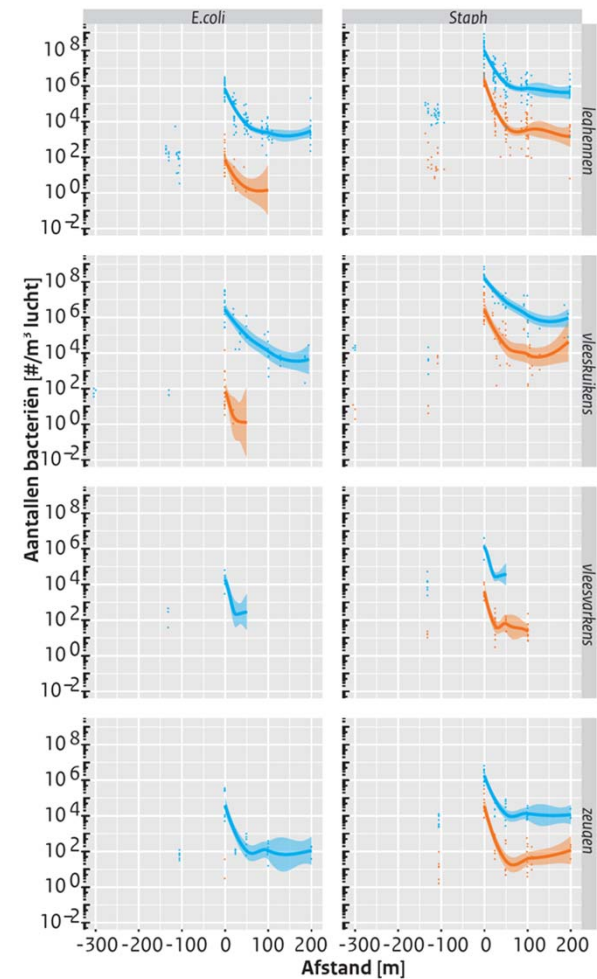
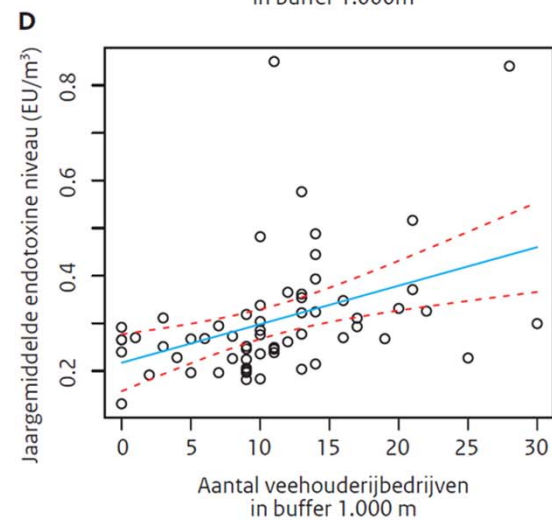
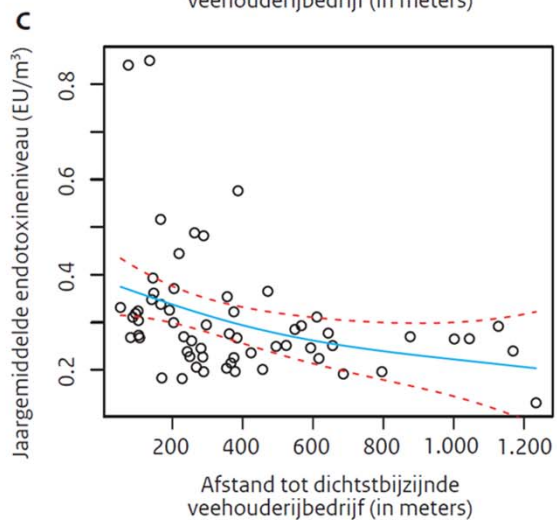
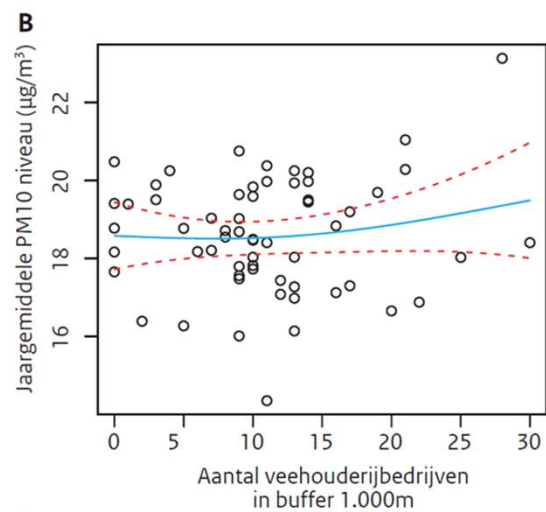
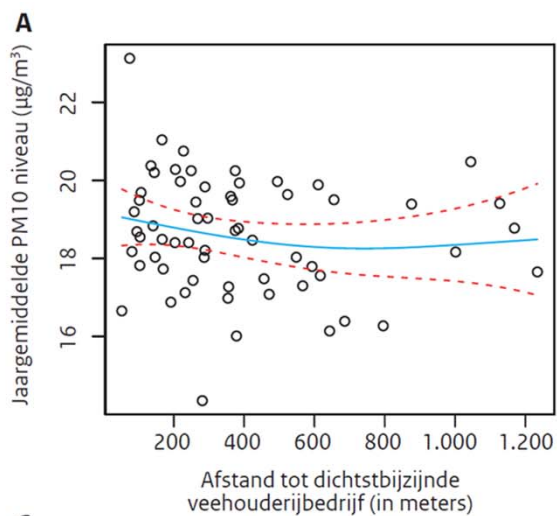
Gezondheidseffect	OR (c.i) per eenheid endotoxine
Astma symptomen	1.17 (1.05-1.30)
Asthma symptomen gecorrigeerd	1.15 (1.03-1.29)
Asthma diagnose	1.14 (1.00-1.30)
Asthma medicatie	1.22 (1.10-1.35)
Piepen op de borst	1.15 (1.04-1.27)

Minder allergisch astma bij kinderen

Meer non-allergisch astma bij kinderen bij hogere endotoxine blootstelling

Endotoxine afstand van veehouderijen, veehouderij dichtheid

Toetsingskader endotoxine

Emissies van endotoxinen uit de veehouderij: een literatuurstudie voor ontwikkeling van een toetsingskader

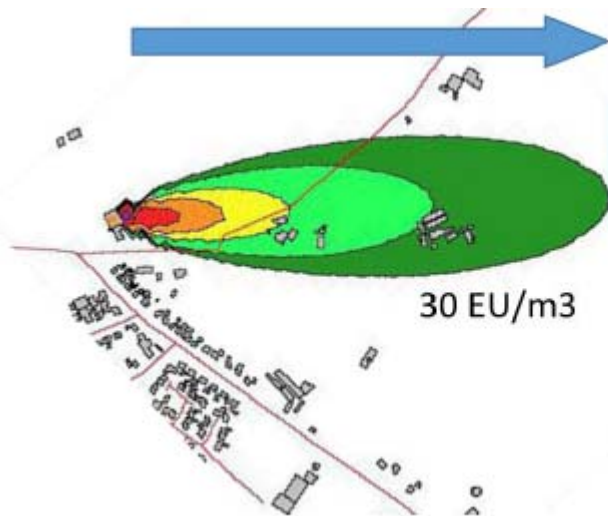
Emissions of endotoxins from animal production: a literature survey for development of an assessment framework

A. Winkel, J.H. Wouwers, A.J.A. Aarink, D.J.J. Heederik, M.W.M. Oginx

Hoe vaak wordt de voorgestelde grenswaarde voor blootstelling aan endotoxine overschreden?

Tentatieve grenswaarde van de Gezondheidsraad 30 EU/m³

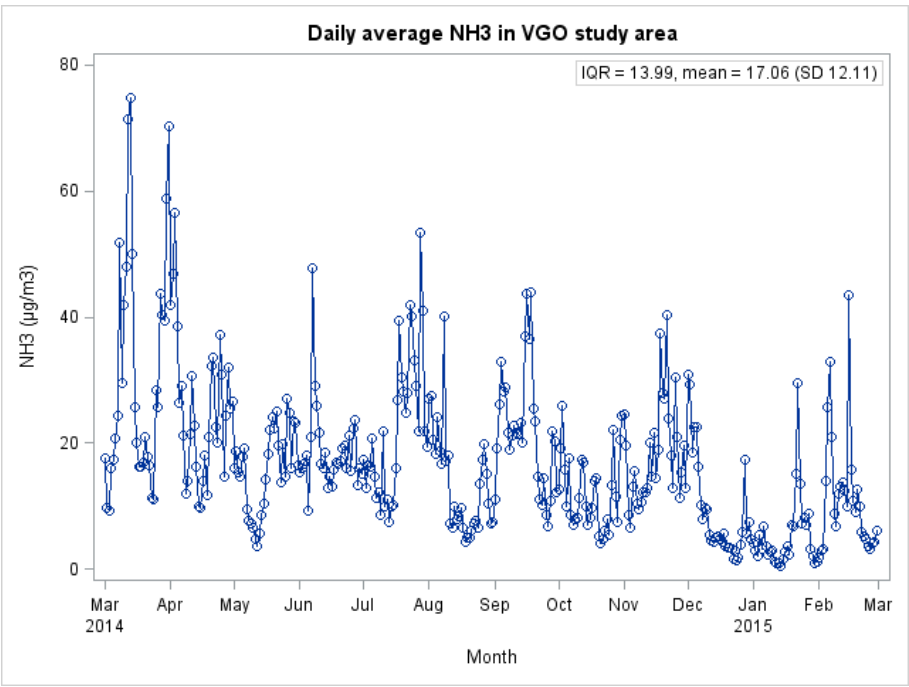

Bij gemeten emissie van pluimvee of varkensbedrijven
overschrijding op afstanden van tientallen tot honderden meters
(98 percentiel, 4 uur)

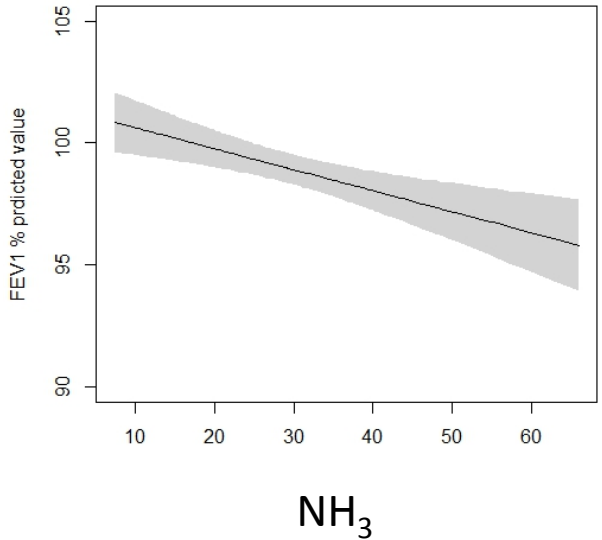
Alleen voor een bron berekend in een gebied

VGO studie: verminderde longfunctie 2

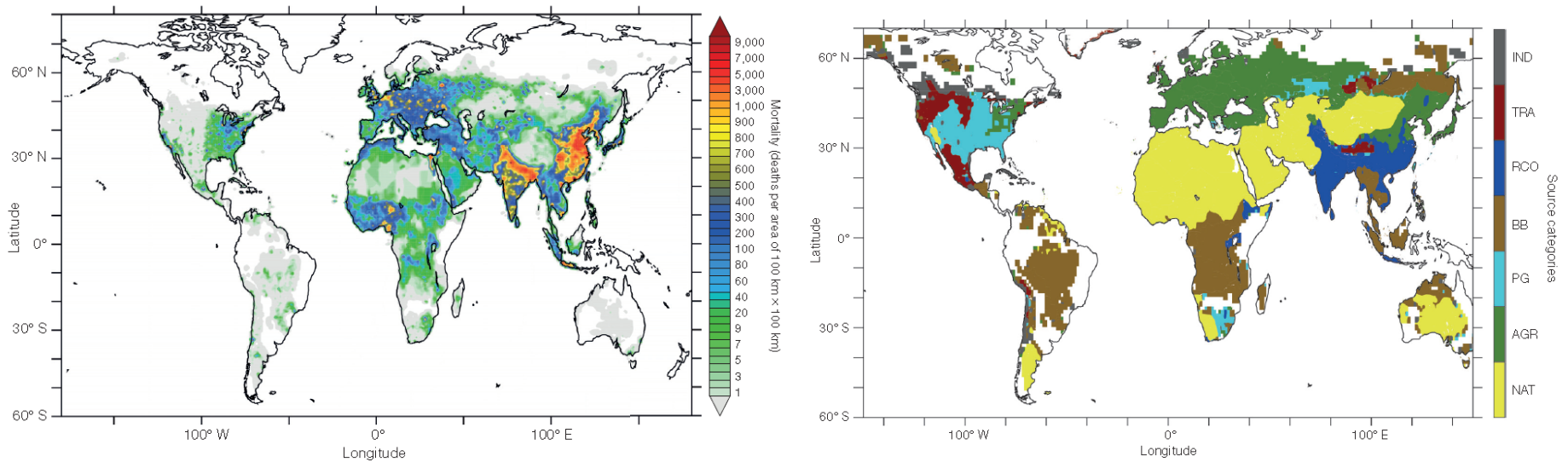
- Lagere longfunctie op dagen met hoger NH3 niveau
- vermoedelijk door secundair fijnstof vorming
  - Geen lokaal effect, maar speelt ook op grote afstand van veehouderijbedrijven

Effecten van pieken luchtverontreiniging afkomstig van de veehouderij: Loftus et al., *Epidemiology*, 2015; *Environ Res* 2015.

- Twee panel studies onder 50-55 kinderen met astma die zijn gevolgd over een periode van enkele maanden
- Ammoniak en PM2.5 niveaus hingen samen met verergering van astma, acute longfunctie vermindering en verhoogd medicijngebruik

Bijdrage aan buitenluchtverontreiniging aan sterfte op wereld schaal (Lelieveld et al., Nature 2015)

“Agriculture has a remarkably large impact on PM2.5, and is the leading source category in Europe, Russia, Turkey, Korea, Japan and Eastern USA”

Wat komt er nog?

- Panelstudie onder COPD-ers en controles (longfunctie)
- Vervolganalyses pneumonie
- Risicoanalyse micro-organismen
- Omgevingskaarten endotoxine op basis van emissiemodellen